AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Zeszyty Naukowe
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

PROBLEMY ROLNICTWA ŚWIATOWEGO

Tom 16 (XXXI)
Zeszyt 2

Wydawnictwo SGGW
Warszawa 2016

Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Problemy Rolnictwa Światowego tom 16 (XXXI), zeszyt 2, 2016: 324–333

Monika Szafrańska[1]
Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie

Poziom wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich województwa małopolskiego na tle Polski i wybranych krajów świata

The Level of Financial Knowledge of Women in Rural Areas in Małopolskie Province against the Backdrop of Poland and Selected Countries

Synopsis. Celem pracy jest określenie poziomu wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich jako grupy potencjalnych adresatów programów edukacji finansowej oraz porównanie uzyskanych wyników z Polską i wybranymi krajami świata. Ocenie poddano trzy domeny, które składają się na ogólny poziom wiedzy finansowej: elementarną wiedzę z zakresu finansów osobistych, zachowania finansowe oraz postawy i preferencje. Głównym źródłem danych były informacje pierwotne pozyskane w badaniach własnych (kwestionariusz wywiadu, 400 respondentów). Badania przeprowadzono na terenie województwa małopolskiego. Jak wynika z przeprowadzonej analizy, obszarem który wymaga pilnych działań edukacyjnych w grupie kobiet zamieszkujących obszary wiejskie jest moduł dotyczący podstawowej wiedzy finansowej. Szczególny nacisk należy położyć na zagadnienia związane z kalkulacją kosztów kredytów i pożyczek gotówkowych. We wszystkich domenach składających się na ogólny poziom wiedzy finansowej, kobiety z obszarów wiejskich uzyskały niższe wyniki, w porównaniu z mężczyznami. Analizując wskaźniki otrzymane dla Polski, można stwierdzić, że w przypadku pierwszej i drugiej domeny są one zbieżne z rezultatami zaprezentowanymi dla wybranych krajów świata, natomiast zaobserwowano różnice w przypadku trzeciej domeny.

Słowa kluczowe: wiedza finansowa, obszary wiejskie, kobiety

Abstract. The objective of the work is to determine the level of financial knowledge of women in rural areas as a group of potential addressees of programmes of financial education, and to compare the results with Poland and selected countries. Three domains which constitute the general level of financial knowledge were evaluated and these include: elementary knowledge about personal finances, financial behaviours as well as attitudes and preferences. The main data source was primary information obtained in personal research (interviews from 400 respondents). As seen from the conducted analysis, the area which requires urgent educational actions in the group of women inhabiting rural areas is that concerning basic financial knowledge. A particular emphasis should be placed upon the issues related to credit costs and cash loan calculations. In all the domains constituting the overall knowledge of financial knowledge women got lower results in comparison to men. Analysing the ratios obtained for Poland, we can conclude that in the case of the first and the second domain the results are consistent with the results in the selected countries, while differences have been observed in the case of the third domain.

Key words: financial knowledge, rural areas, women

[1] dr inż., Wydział Rolniczo-Ekonomiczny, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie, Al. Mickiewicza 21, 31-120 Kraków, e-mail: m.szafranska@ur.krakow.pl

Wprowadzenie

Podstawowa wiedza finansowa to zdolność konsumentów do podejmowania świadomych wyborów w zarządzaniu pieniędzmi. Tak rozumiana wiedza finansowa (świadomość finansowa) od kilkunastu lat stała się przedmiotem zainteresowania różnych podmiotów, a także badań empirycznych, zarówno w krajach rozwiniętych (np. Lusardi i Mitchell, 2011 (USA), Fornero i Monticione, 2011 (Włochy), Bucher-Koenene i Lusardi, 2011 (Niemcy), Sekita, 2011 (Japonia)), jak i rozwijających się (VISA, 2009; Word Bank, 2011).

W warunkach dynamicznego rozwoju rynków finansowych oraz coraz bardziej złożonych instrumentów finansowych podstawowa wiedza finansowa jest kluczową umiejętnością konsumentów na rynku. Z tego też powodu rządy wielu państw, zarówno krajów rozwiniętych, jak i rozwijających się, są w trakcie tworzenia lub prowadzenia krajowych strategii na rzecz edukacji finansowej w celu zapewnienia możliwości uczenia się obywateli przez całe życie. Planowane działania w zakresie edukacji finansowej, powinny uwzględniać potrzeby poszczególnych grup w społeczeństwie. Dlatego niezbędne jest prowadzenie badań w tym zakresie w celu określenia aktualnego poziomu wiedzy finansowej społeczeństwa, zidentyfikowania potrzeb i pozyskania informacji, które grupy społeczne wymagają największego wsparcia.

Wyniki wielu badań wskazują, że poziom wiedzy finansowej jest zdeterminowany wybranymi cechami społeczno-ekonomicznymi, najsilniej płcią oraz miejscem zamieszkania (miasto/wieś) (Atkinson, McKay, Collard i Kempson, 2007; Deirdre, 2007; Keeney i O'Donnell, 2009; Sibley, 2010). Prowadzone w Polsce badania w tym zakresie tematycznym dotyczą najczęściej określenia ogólnego poziomu wiedzy finansowej obywateli (Flejterski, 2008; Stan wiedzy finansowej Polaków, 2009), brakuje natomiast szczegółowych badań, umożliwiających określenie poziomu wiedzy wybranych grup społecznych. Z całą pewnością, taką grupą są kobiety z obszarów wiejskich, które w porównaniu z innymi krajami europejskimi relatywnie rzadziej są podmiotem badań ekonomicznych i socjologicznych (Rural women in Europe, 2011). Z punktu wiedzenia programów z zakresu edukacji finansowej jest to bardzo ważna grupa odbiorców, ponieważ kobiety stanowią połowę mieszkańców wsi, wydają nie tylko zarobione przez siebie pieniądze, ale zarządzają także budżetem domowym swoich rodzin.

Celem pracy jest określenie poziomu wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich. jako grupy potencjalnych beneficjentów programów edukacji finansowej oraz porównanie uzyskanych wyników z Polską i wybranymi krajami świata. Pozyskane informacje mogą być wykorzystane w przygotowaniu odpowiednich materiałów edukacyjnych, programów szkoleniowych i warsztatów z zakresu mechanizmów funkcjonowania rynków finansowych i instrumentów finansowych dedykowanych dla tej grupy klientów.

Dane i metody

Głównym źródłem danych do analizy i wnioskowania były informacje pierwotne pochodzące z badań własnych. W badaniach wykorzystano technikę wywiadu osobistego. W kwestionariuszu wywiadu uwzględniono zestaw dobrych praktyk w zakresie tworzenia narzędzi służących do badania poziomu wiedzy finansowej w społeczeństwie, zaproponowany przez OECD. Według tej metodologii wiedza finansowa (z ang. *financial*

literacy, financial knowledge) obejmuje trzy poziomy kompetencji finansowych: elementarną wiedzę z zakresu finansów, zachowania finansowe oraz postawy i preferencje. Pytania oraz sposób określenia poziomu wiedzy finansowej zostały tak skonstruowane aby wyniki pomiędzy poszczególnymi grupami konsumentów, w różnych krajach można było porównywać. Formularz umożliwia także uwzględnienie różnic w funkcjonowaniu krajowych/lokalnych rynków finansowych. Opracowany przez OECD kwestionariusz wywiadu obejmuje kilkanaście pytań. Zdaniem autorów tej metody jest to wystarczająca liczba pytań, aby dokonać ogólnej oceny wiedzy finansowej jednostki oraz ocenić zdolność do stosowania tej wiedzy w praktyce. W celu obliczenia wskaźnika dla każdego obszaru wiedzy finansowej, sumuje się poprawne odpowiedzi respondentów i oblicza odsetek osób charakteryzujących się wysokim poziomem wiedzy finansowej. Wysoki wynik wskazuje, że jednostka ma wysoki poziom wiedzy finansowej, ale niekoniecznie jest ekspertem w dziedzinie finansów (Atkinson i Messy, 2012).

Badania miały charakter badań regionalnych. Zakres przestrzenny badań objął teren województwa małopolskiego. Wybór regionu był nieprzypadkowy, gdyż struktura mieszkańców obszarów wiejskich według płci w województwie małopolskim jest zbieżna ze strukturą mieszkańców terenów rolniczych dla Polski (Stan i struktura…, 2015). Badania przeprowadzono osobiście w 2014 roku na grupie 400 respondentów. Wielkość próby ustalono na podstawie typu tabulacji krzyżowej (badania regionalne) (Bazarnik, Grabiński, Kąciak i Mynarski, 1992).

Struktura próby ze względu na płeć odpowiadała strukturze mieszkańców obszarów wiejskich w województwie małopolskim (50% kobiet i 50% mężczyzn). W badaniach brały udział tylko osoby pełnoletnie. Większość respondentek to osoby w wieku 36-55 lat. Najmniej liczną grupą kobiet ze względu na wiek były osoby powyżej 55 roku życia (18%). Najliczniejsza grupa badanych miała wykształcenie średnie (48%). Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły jedną czwartą wszystkich kobiet. Pozostałe kobiety deklarowały wykształcenie zawodowe (21%) i podstawowe/gimnazjalne (8%). Dominującą grupą respondentek, były osoby pracujące.

Poziom wiedzy finansowej Polaków na tle wybranych krajów świata

Zmierzenie poziomu wiedzy finansowej w społeczeństwie nie jest procesem łatwym, ponieważ na ogólny poziom wiedzy finansowej składa się wiele elementów, między innymi: podstawowa wiedza z zakresu finansów osobistych, zachowania finansowe, postawy i preferencje konsumentów na rynku finansowym. Poza tym, poziom świadomości finansowej jest zdeterminowany czynnikami demograficznymi, kulturowymi, społecznymi i psychologicznymi. Kolejną trudną kwestią jest problemem porównywalności wyników, zarówno w obrębie danego kraju, jak i w porównaniach międzynarodowych. Mając na uwadze te względy, OECD wypracowała metodę umożliwiającą porównywalność poziomu wiedzy finansowej obywateli pomiędzy poszczególnymi państwami. W tym celu skonstruowano tzw. kwestionariusz bazowy, który zawierał pytania z trzech wyżej wymienionych domen składających się na podstawową wiedzę z zakresu finansów. Jak wynika z informacji prezentowanych przez OECD, są to pierwsze badania na świecie, w których wykorzystano jednolitą metodologię prowadzonych obserwacji w tym zakresie tematycznym. Badania zostały przeprowadzone w 14 krajach. Trzynaście z nich wzięło udział w badaniach na „zasadzie ochotnika" (Albania, Armenia, Czechy, Dania, Estonia,

Irlandia, Malezja, Norwegia, Peru, Polska, RPA, Węgry, Wielka Brytania). Czternasty kraj, Brytyjskie Wyspy Dziewicze nie brały udziału w badaniach OECD, natomiast przeprowadziły niezależne badania krajowe wykorzystując zaproponowany kwestionariusz, a następnie udostępniły wyniki OECD (Atkinson i Messy, 2012).

Elementarna wiedza finansowa jest jedną z trzech domen ogólnego poziomu wiedzy finansowej. Jak wynika z rysunku 1, w większości zaprezentowanych krajów (13 państw) mężczyźni cechowali się przeciętnie jej wyższym poziomem w porównaniu z kobietami. Różnica ta szczególnie jest widoczna w przypadku Wielkiej Brytanii (27 p.p.), Norwegii (23 p.p.) oraz Polski (20 p.p.). Natomiast, jednym krajem, w którym poziom wiedzy finansowej nie był zróżnicowany przez płeć były Węgry. Tylko w 6 na 14 państw, w których przeprowadzono badania, ponad połowa kobiet cechowała się wysokim poziomem wiedzy finansowej. W pozostałych krajach udział kobiet z wysokim poziomem wiedzy finansowej nie przekraczał 50%. Dla porównania, mężczyźni jedynie w dwóch krajach nie osiągnęli takiego wyniku (w Peru – 45% i RPA – 36%), ale są to kraje cechujące się przeciętnie najniższym poziomem wiedzy finansowej.

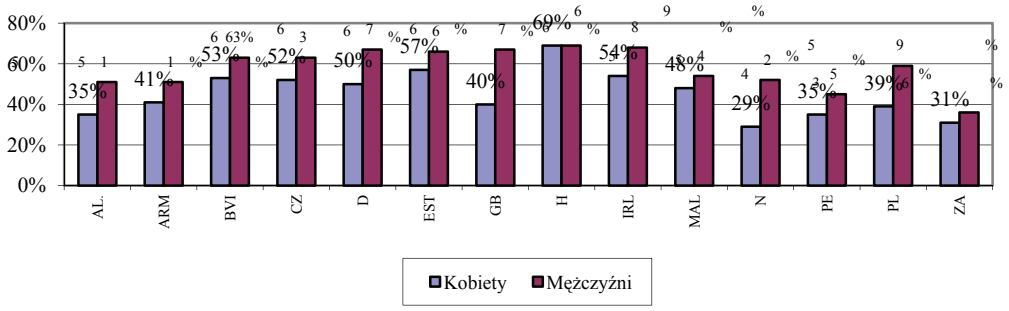

Rys. 1. Procentowy udział respondentów z najwyższym wynikiem w domenie podstawowa wiedza finansowa według płci

Fig. 1. The percentage of respondents' contribution with the highest score in the domain of basic financial knowledge according to gender

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Atkinson, F. Messy (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: http:// dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en.

Kolejnym elementem wiedzy finansowej są zachowania finansowe. W przypadku tego komponentu, różnice pomiędzy kobietami i mężczyznami nie były tak głębokie, jak to miało miejsce we wcześniej omówionej domenie wiedzy finansowej. Może to wynikać z faktu, iż zachowania finansowe np.: dotyczące wyboru określonych produktów finansowych (kredytów, pożyczek, produktów oszczędnościowych) podejmowane są na poziomie gospodarstwa domowego. Bardzo często jest to wspólna decyzja rodziny, podczas gdy poziom podstawowej wiedzy finansowej raczej odnosi się do jednostki (respondenta, który brał udział w badaniu). Jak wynika z danych zaprezentowanych na rysunku 2, w przypadku Polski i Niemiec nie stwierdzono różnic w zachowaniach finansowych kobiet i mężczyzn. W kilku krajach to mężczyźni cechowali się wyższym odsetkiem osób posiadających wysoki wskaźnik (Albania, Armenia, Węgry, Malezja, Peru,

RPA, BWD i Wielkiej Brytanii). W pozostałych państwach to kobiety częściej osiągały wyższy wynik w ramach tego modułu wiedzy finansowej.

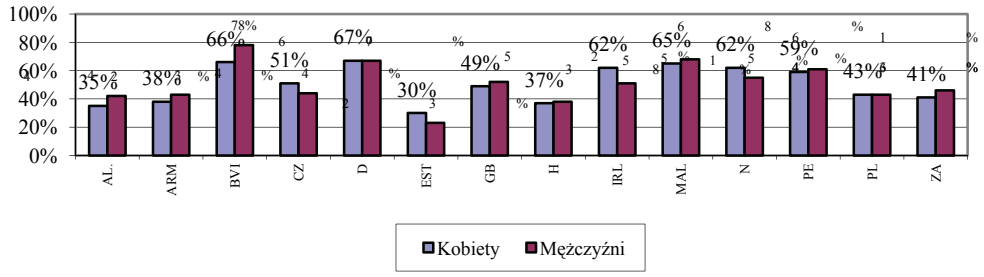

Rys. 2. Procentowy udział respondentów z najwyższym wynikiem w domenie zachowania finansowe według płci

Fig. 2. The percentage of respondents' contribution with the highest score in the domain of financial behaviours according to gender

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Atkinson, F. Messy (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: http:// dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en.

Na rysunku 3 zaprezentowano procentowy udział osób cechujących się wysokim wskaźnikiem w trzeciej domenie wiedzy finansowej (postawy i preferencje finansowe). Jak wynika z przedstawionych danych, w większości krajów wyższy wskaźnik cechuje kobiety. Tylko w dwóch państwach (Albanii i Polsce) procentowy udział mężczyzn pod względem tej cechy jest wyższy. W Armenii i RPA nie stwierdzono różnic w postawach i preferencjach finansowych kobiet i mężczyzn.

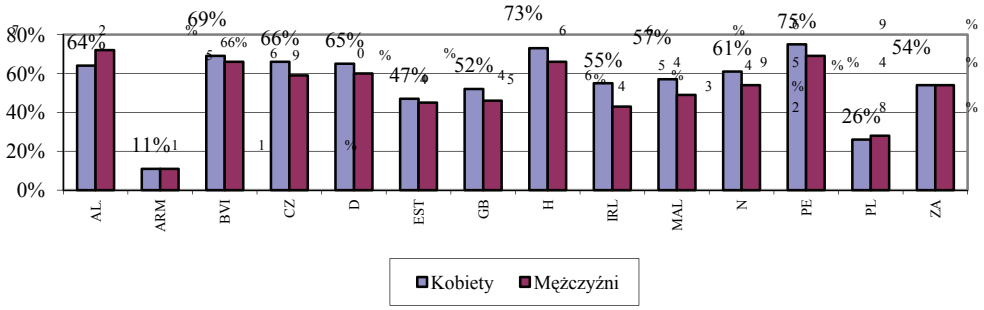

Rys. 3. Procentowy udział respondentów z najwyższym wynikiem w domenie postawy i preferencje według płci

Fig. 3. The percentage of respondents' contribution with the highest score in the domain of attitudes and preferences according to gender

Źródło: opracowanie własne na podstawie A. Atkinson, F. Messy (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: http:// dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en.

Przeprowadzone przez OECD badania umożliwiły wskazanie obszarów z zakresu wiedzy finansowej, które wymagają pilnych działań edukacyjnych. W zasadzie we wszystkich państwach pojawił się problem braku elementarnej wiedzy finansowej (domena pierwsza). W większości omawianych państw kobiety cechowały się znacznie niższym poziomem wiedzy finansowej niż mężczyźni.

Poziom wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich województwa małopolskiego na tle Polski

Jednym z elementów, który wpływa na wysoki poziom świadomości finansowej konsumenta na rynku finansowym jest podstawowa wiedza z zakresu finansów. Jak wynika z przeprowadzonych badań, wskaźnik oceniający poziom elementarnej wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich wyniósł 22% (jest to procentowy udział respondentów, którzy odpowiedzieli poprawnie na wszystkie pytania w omawianej domenie). W porównaniu z rezultatami badań uzyskanymi przez OECD dla polskich kobiet, otrzymano wynik niższy o 17 punktów procentowych co potwierdza zależność zaobserwowaną przez innych autorów, że mieszkańcy obszarów wiejskich charakteryzują się przeciętnie niższym poziomem wiedzy finansowej (Deirdre, 2007; Stan wiedzy finansowej Polaków, 2009). Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez OECD, w Polsce, występuje znaczna różnica pomiędzy poziomem wiedzy finansowej kobiet i mężczyzn (20 p.p.). W przypadku mieszkańców obszarów wiejskich różnica ta wynosi tylko 1 punkt procentowy na niekorzyść respondentów. Może to wynikać z faktu, iż większość badanych kobiet posiadała przynajmniej średnie wykształcenie i pracowała poza gospodarstwem. Tabela 1 prezentuje poziom wskaźnika dla poszczególnych pytań w obszarze elementarna wiedza finansowa.

Tabela 1. Elementarna wiedza finansowa [procentowy udział poprawnych odpowiedzi respondentów]

Table 1. Basic financial knowledge [the percentage of correct responses of respondents]

Elementarna wiedza finansowa	Polska ogółem [badania OECD]	Mieszkańcy obszarów wiejskich [badania własne]	
		Kobiety	Mężczyźni
Dzielenie	91%	96%	92%
Odsetki płacone od pożyczek	85%	94%	87%
Kalkulacja kwoty zadłużenia i odsetek	60%	36%	31%
Odsetki złożone	27%	22%	21%
Ryzyko finansowe	48%	47%	56%
Definicja inflacji	80%	64%	76%

Źródło: A. Atkinson, F. Messy (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: http:// dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en oraz badania własne, n=400.

Analizując wyniki uzyskane dla kolejnych pytań w tej domenie, można zauważyć że w większości przypadków otrzymane wartości wskaźnika dla kobiet różnią się o kilka

punktów procentowych, w porównaniu z wynikami uzyskanymi przez OECD. Największa różnica występuje w przypadku umiejętności kalkulacji kwoty zadłużenia i odsetek (24 punkty procentowe). Brak tej umiejętności może powodować podjęcie nieodpowiedniej decyzji finansowej, a w konsekwencji może zwiększyć ryzyko wpadnięcia w tzw. „spiralę zadłużenia".

Następnym komponentem świadomości finansowej są zachowania finansowe. W przypadku tego obszaru wartość wskaźnika dla badanej grupy kobiet to 46%. W porównaniu z indeksem dla Polski (kobiety), uzyskany wynik jest wyższy o 3 punkty procentowe. Wartości wskaźnika dla poszczególnych pytań, w omawianym obszarze zostały przedstawione w tabeli 2.

Tabela 2. Zachowania finansowe [procentowy udział poprawnych odpowiedzi respondentów]

Table 2. Financial behaviours [the percentage of correct responses of respondents]

Zachowania finansowe	Polska ogółem [badania OECD]	Mieszkańcy obszarów wiejskich [badania własne]	
		Kobiety	Mężczyźni
Rozważne zakupy	47%	46%	73%
Płacenie rachunków na czas	57%	52%	54%
Oszczędzanie	51%	58%	63%
Pożyczanie na żywność i media	21%	28%	9%

Źródło: jak w tabeli 1

Osoba charakteryzująca się wysokim poziomem świadomości finansowej, powinna kontrolować swoje wydatki, nie wydawać pieniędzy więcej niż zarabia. Jak wynika z przeprowadzonych badań, prawie 55% respondentek cechuje się taką postawą. Pozostałe 45% pań twierdziło, że czasami nabywa różne dobra na rynku nie zastanawiając się czy stać je na to, czy nie. W przypadku tej cechy zauważono istotne różnice w zachowaniach finansowych pomiędzy mieszkankami i mieszkańcami obszarów wiejskich. Respondenci zdecydowanie częściej charakteryzowali się roztropnością przy zakupach.

Ważnym elementem zachowań finansowych jest umiejętność regulowania zobowiązań na czas. W przeciwnej sytuacji konsumenci zaciągają krótkoterminowe, wysoko oprocentowane pożyczki, często w instytucjach parafinansowych lub płacą odsetki od nieuregulowanych w terminie zobowiązań. Nieco ponad połowa respondentek (52%) wskazała odpowiedź, że reguluje rachunki w terminie. Jednakże procentowy udział osób charakteryzujących się taką postawą w badanej grupie kobiet, był niższy od ogólnego wskaźnika dla Polski o 5 punktów procentowych. Przyczynami takiej postawy mogły być: brak pieniędzy, gorszy, w porównaniu z miastami dostęp do infrastruktury płatniczej, czy po prostu nawyk nie regulowania zobowiązań na czas. Bez względu na przyczynę, osoby te powinny być zachęcane i wspierane poprzez działania edukacyjne do poprawy swoich zachowań.

Pożądanym zachowaniem finansowym jednostki jest umiejętność planowania budżetu domowego, kontroli wydatków w celu uniknięcia sytuacji, w której osoba jest zmuszona do finansowania podstawowych potrzeb (żywność, media) ze środków pieniężnych pochodzących z pożyczek. W przeprowadzonych badaniach zapytano respondentów, czy korzystali z krótkoterminowych kredytów/pożyczek żeby „związać koniec z końcem". Jak wynikach z danych tabeli 2, prawie co trzecia kobieta miała problemy z płynnością i była

zmuszona pożyczać pieniądze na zakup żywności czy opłatę rachunków. Konieczność taka mogła wynikać z niskich dochodów w gospodarstwie domowym, jak również z wysokiej skłonności respondentek do konsumpcjonizmu. Jednocześnie zauważono, że tylko co dziesiąty mieszkaniec wsi cechował się takim zachowaniem.

Kolejny aspekt, który został zbadany to skłonność do oszczędzania. Zachowania oszczędnościowe są uważane jako jeden z najważniejszych elementów świadomości finansowej konsumenta. Przede wszystkim dlatego, że oszczędzanie umożliwia zmniejszenie uzależnienia się gospodarstw domowych od kredytów i pożyczek oraz budowanie „finansowej poduszki bezpieczeństwa" na przyszłość. Jak wynika z przeprowadzonych badań, prawie 60% respondentek zaznaczyło, że w ciągu ostatniego roku udało im się zaoszczędzić chociaż niewielką kwotę (oszczędzanie w krótkim okresie czasu). W zdecydowanej większości przypadków, była to aktywność nieregularna. Uzyskany wynik, jak na warunki polskie, jest wysoki. W tym miejscu należy przypomnieć fakt, że badania wykonano w województwie małopolskim, którego mieszkańcy, w porównaniu z innymi województwami, cechują się wyższą skłonnością do oszczędzania (Rola…, 2014).

Ocenie poddano również tendencję respondentów do oszczędzania w długim horyzoncie czasowym (powyżej 1 roku). Jak wynika z przeprowadzonych badań, tylko co trzecia osoba w omawianej zbiorowości posiadała zabezpieczenie na przyszłość. Otrzymane wyniki są zbieżne z rezultatami innych autorów, z których wynika, że Polacy rzadko oszczędzają w długim horyzoncie czasowym (Oszczędzanie…, 2014). Na pewno jedną z przyczyn, dla których Polscy nie odkładają środków w długim okresie jest brak odpowiedniej wiedzy na temat produktów finansowych służących długoterminowemu oszczędzaniu.

Ważnym elementem wiedzy finansowej jednostki są postawy i preferencje. W badaniach zwrócono uwagę na postawy kobiet z obszarów wiejskich do wydawania pieniędzy, oszczędzania i życia na kredyt. Ponad połowa ankietowanych kobiet cechowała się postawą negatywną. Respondentki najczęściej wskazywały odpowiedź, że wolą kupować rzeczy na kredyt niż przełożyć zakupy w czasie i zaoszczędzić potrzebne pieniądze (43%). Kolejne 12% osób stwierdziło, że ma tendencje do kupowania rzeczy, w sytuacji gdy je nawet na to nie stać. Pozostałe osoby zaznaczyły odpowiedź, że wolą oszczędzać niż wydawać (prawie 1/3 pań), oraz że wolą ograniczać wydatki niż żyć na kredyt (15%).

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza umożliwiła ocenę poziomu wiedzy finansowej kobiet z obszarów wiejskich. Ocenie poddano trzy domeny, które składają się na ogólny poziom wiedzy finansowej: elementarną wiedzę z zakresu finansów, zachowania finansowe oraz postawy i preferencje. Przeprowadzone badania potwierdziły fakt, że kobiety cechują się niższym poziomem wiedzy finansowej w porównaniu z mężczyznami. Otrzymane wyniki były również niższe od wartości ogólnokrajowych. Na podstawie analizy rezultatów z 3 domen można stwierdzić, że kobietom z obszarów wiejskich brakuje wiedzy o podstawowych zasadach zarządzania budżetem domowym. Obszarem, który wymaga pilnych działań edukacyjnych jest elementarna wiedza z zakresu finansów, zwłaszcza zagadnienia związane z kalkulacją ceny kredytu i pożyczek. W przypadku tego modułu

wyniki były znaczne niższe od średniej krajowej. Niska świadomość finansowa w tym zakresie może być przyczyną nadmiernego zadłużania się w instytucjach finansowych i parafinansowych oraz życia ponad stan, co bezpośrednio może być powodem niewypłacalności gospodarstwa domowego.

Brak umiejętności efektywnego zarządzanie budżetem domowym, przejawia się również w zachowaniach finansowych (drugi moduł). W przypadku tej domeny otrzymane rezultaty są rozbieżne ze wskaźnikami ogólnokrajowymi. Ponad połowa kobiet nie płaciła rachunków na czas, a co trzecia osoba musiała pożyczać pieniądze na zakup żywności czy uregulowanie rachunków za podstawowe media, pomimo że większość osób określiła swoją sytuację dochodową jako przeciętną lub dobrą.

Fakt ten potwierdzają również wyniki z trzeciej ocenianej domeny (postawy i preferencje finansowe), na podstawie których można stwierdzić, że u znacznej części kobiet z obszarów wiejskich może występować zjawisko nadmiernego konsumpcjonizmu. Prawie 45% pań zadeklarowało odpowiedź, że woli kupować rzeczy na kredyt niż przełożyć zakupy w czasie, a kolejne 12% respondentek posiada tendencję do kupowania rzeczy, w sytuacji gdy ich na to nie stać. Otrzymane wyniki są zbieżne z wartościami otrzymanymi dla całego kraju, natomiast w porównaniu ze wskaźnikami uzyskanymi dla wybranych krajów zauważono przeciwną tendencję. W większości analizowanych państw wyższy wskaźnik cechuje kobiety. W celu określenia przyczyn tego zjawiska istotne wydaje się przeprowadzenie badań rynkowych dotyczących zachowań finansowych kobiet z obszarów wiejskich na rynku usług kredytowych. Analizie należy poddać zarówno formalne, jak i nieformalne źródła pożyczek.

Literatura

Atkinson, A., McKay, S., Collard, S., Kempson, E. (2007). Levels of Financial Capability in the UK. Public Money and Management 27, no. 1 (2007), 29-36.

Atkinson, A., Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: http:// dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en.

Bazarnik, J., Grabiński, T., Kąciak, T., Mynarski, S., Sagan, A. (1992). Badania marketingowe, Metody i Oprogramowanie Komputerowe. Warszawa-Kraków: Canadian Consortium of Management School.

Bucher-Koenene, T., Lusardi, A. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Germany. CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: https://ideas.repec.org/p/crp/wpaper/109.html.

Deirdre, E. (2007). Financial Inclusion and Capability in Rural Scotland. Edinburgh: Scotish Council Foundation.

Flejterski, S. (2008). Świadomość i kultura ekonomiczna gospodarts domowych w ujęciu teoretycznym. W: B. Świecka (red.). Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna (s. 100-102). Warszawa: Difin.

Fornero, E., Monticone Ch. (2011). Financial Literacy and pension Plan Participation in Italy. CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: https://ideas.repec.org/p/crp/wpaper/111.html.

Keeney, M., O'Donnell, N. (2009). Financial capability: New Evidence for Ireland. Research Technical Papers. Central Bank&Financila Services Authority of Ireland.

Lusardi, A., Mitchell, O. (2011). Financial Literacy Around the World: An Overview. CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: https://ideas.repec.org/p/crp/wpaper/106.html.

Oszczędzanie długoterminowe – opinie, postawy, oczekiwania polskiego społeczeństwa. (2014). Pobrane 23 kwietnia 2016 z: http://www.zbp.pl.

Rola edukacji finansowej w ograniczaniu wykluczenia finansowego. (2014). Raport Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową w ramach współpracy z Fundacją Konrada Adenauera w Polsce. Gdańsk: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową.

Rural women in Europe. (2011). Resolution 1806/2011. Council of Europe. Pobrane 23 kwietnia 2016 z: http:// assembly.coe.int.

Sekita, S. (2011). Financial Literacy and Retirement planning in Japan. CeRP Working Papers. Center for Research on Pensions and Welfare Policies. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: https://ideas.repec.org/p/crp/wpaper/108.html.

Sibley, J. (2010). Financial Capability, Financial Competence and Wellbeing in Rural Fijian Households. UNDP Pacific Centre. Pobrane 13 kwietnia 2016 z: www.anz.com.

Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2014 roku. (2015). Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.

Stan wiedzy finansowej Polaków. (2009). Raport Fundacji Kronenberga przy City Handlowy. Warszawa: Dom Badawczy Maison.

VISA. (2009). Case Study: Financial Literacy Education in Sub-Saharan Africa. Pobrane 23 kwietnia 2016 z: http:// corporate.visa.com/media-center/media-kits/fifa.shtml.

Word Bank. (2011). KAIZEN for Managerial Skills Improvement in Small and Medium Enterprises: An Impact Evaluation Study. In Light Manufacturing in Africa? Practical Solutions to Creating Millions of Productive Jobs. Pobrane 23 kwietnia 2016 z: http:// econ.worldbank.org.